

BIRGMEIER, Rainer Bernd: Sozialpädagogisches Coaching. Theoretische und konzeptionelle Grundlagen und Perspektiven für soziale Berufen.

Weinheim : Juventa Verlag, 2010. 244 s.

Sociálna pedagogika, podobne ako koučing, sú v slovenskom jazykovom prostredí relatívne novými pojmami. A práve prepojením uvedených dvoch pojmov tvorí nemecký autor Birgmeier zaujímavý model sociálno-pedagogického koučovania, ktorý má ambície stať sa súčasťou práce pomáhajúcich profesií. Sociálna práca a sociálna pedagogika sa zameriavajú na špecifickú skupinu klientov, ktorí sa ocitli v núdzi a vyžadujú si sociálnu pomoc a podporu. Autor vychádza z predpokladu, že klient je osobou v kríze, ktorá hľadá svoje sebaurčenie a s pomocou koučingu dokáže rozvinúť svoju individualitu, mobilizovať svoje sily k vymaneniu sa spod bremien ťažkostí. Koučovanie ako metóda rozvoja schopností a zručností jednotlivcov či skupín pôvodne vychádza zo športového prostredia, ktoré je najstaršou oblasťou jeho uplatnenia. Zo športového tréningu sa rozvinulo tréning obchodných a komunikačných zručností zamestnancov. Neskôr sa koučing stal doménou aj psychologických a pedagogických disciplín. V súčasnosti sa tak rozvíja koučovanie napr. zdravého životného štýlu, správneho zvládania konfliktov či medziľudských vzťahov.

Birgmeier umiestňuje metódu koučovania do sociálno-pedagogickej praxe. Vo svojej publikácii kladie teoretické základy sociálno-pedagogického koučovania a uvažuje o jeho perspektívach pre sociálne povolania. Kniha je štruktúrovaná do troch hlavných kapitol. Autor v nich logicky prechádza od vymedzenia koučingu a prehľadu jeho rôznych pozícií cez predstavenie konceptu a procesu sociálno-pedagogického koučovania až k praktickej ukážke, resp. k prípadovej štúdii, prostredníctvom ktorej autor čitateľovi približuje špecifický projekt sociálno-pedagogického koučovania v praxi. Autor tvaruje svoj model do formy poradenstva a sprevádzania klientov vyžadujúcich si odbornú intervenciu. Chápe ho v širšom kontexte, nielen ako metódu koučovania uplatňovanú v sociálnej pedagogike. Sociálno-pedagogický koučing zaraďuje do rámca sociálnych vied, konkrétne do sociálnej práce, ktorá sa zameriava na pomoc klientom v krízových situáciách a problémoch. Birgmeier sa už niekoľko rokov vo svojich vedeckých prácach zaoberá teóriami sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a metódou koučovania. Získané poznatky tak tvoria východiská sociálno-pedagogického koučingu a autor ich prostredníctvom prezentuje svoj model rozvoja schopností človeka, ktorý môže byť perspektívne využívaný v sociálnych profesiách.

Autor potvrdil svoje bohaté poznatky z oblasti koučingu a vo svojej publikácii čitateľa sprevádza niekoľkými terminologickými vymedzeniami tohto pojmu. Z nášho pohľadu sú podstatnou časťou publikácie, pretože tvoria

východiská pre model sociálno-pedagogického procesu koučovania. Autor ich nazýva „krátkym portrétom“ koučingu. Prechádza od súčasnej úvahy, či je koučing metódou alebo profesiou, k jeho „klasickým“ vymedzeniam. Z nich sa dozvedáme, že koučing je interaktívnou, transparentnou, nemanipulatívnou a na osobu zameranou poradenskou technikou, ktorá si kladie za cieľ podporu sebareflexie či zlepšenie sebamanažérskych zručností. Základy koučovania sú postavené na dôvere a osobnom vzťahu s klientom. Kouč pracuje v rozmedzí dohodnutých „pravidiel hry“, ktoré klient dobrovoľne akceptuje.

Birgmeier pokladá skupinu „klasických“ klientov koučingu za elitnú, nakoľko ju tvoria vrcholoví manažéri, riadiaci pracovníci a zamestnanci. Z tohto faktu vychádza pri obhajobe sociálno-pedagogického koučovania, ktorý je zacielený na osoby s problémami, vyžadujúce si podporu v náročných životných situáciách. Pojem „sociálno-pedagogický“ môžeme teda odvodzovať z charakteristiky adresátov koučingu a cieľov jeho pôsobenia. Zámerom sociálno-pedagogického pôsobenia je posilnenie osobnej zodpovednosti, sociálnych kompetencií k riešeniu bežných životných situácií či deficitov. Sociálna pedagogika tak v súvislosti s koučingom neponúka iba poznatky o požiadavkách a problémoch klientov, ale aj o rôznych stratégiách pomoci v sektore osobného poradenstva. Birgmeier vzťahuje sociálno-pedagogický koučing k dvom skupinám adresátov:

1. ku klasickej klientele – manažéri a vedúci pracovníci najmä neziskových organizácií;
2. k adresátom a klientom sociálnej práce a sociálnej pedagogiky.

Sociálno-pedagogický koučing posilňuje predovšetkým schopnosť sebareflexie, sebamanažérskych zručností, pomáha orientovať sa v krízovej situácii a nachádzať konštruktívne riešenia. V tejto súvislosti vyvstáva otázka kompetencií a požiadaviek na „sociálno-pedagogického“ kouča, na ktorú autor v publikácii len poukazuje.

Nakoľko koučing je predstavovaný ako špecifické poradenstvo, aj Birgmeierov model sociálno-pedagogického koučovania pripomína poradenský proces. Tvoria ho tri fázy: prípravná, hlavná a záverečná. Tieto fázy umiestňujú do makro- a mikro-rovín procesu koučovania, v ktorých paralelne prebiehajú viaceré aktivity. Makro-rovina je logicky najrozsiahlejšia a mikro-rovina tvorí skutočné jadro procesu, teda hlavnú fázu. Predchádza jej prípravná fáza, ktorá je zacielená na poznávanie celkovej anamnézy klienta, od histórie vzniku problému cez spôsoby jeho riešenia až po aktuálne rozhodnutie pre proces koučovania. Jej súčasťou je prvý rozhovor kouča s klientom. Táto časť publikácie umožňuje menej skúsenému čitateľovi v oblasti poradenstva vytvoriť si ucelený obraz o základných premenných, ktoré sa v prvom rozhovore objavujú a kouč by ich vo svojej príprave na rozhovor nemal nechať nepovšimnuté.

V užšom kontexte prvý rozhovor umožňuje vzájomné poznávanie a prináša prvotné informácie o očakávaniach, predstavách či motivácii klienta. V širšom kontexte je však prvý rozhovor ovplyvnený nielen očakávaniami klienta, ale aj vonkajšími podmienkami, ktorých súčasťou je úprava miestnosti i spôsob usadenia klienta. Kouč by sa mal snažiť o vytvorenie komfortnej atmosféry a predchádzať rušivým faktorom. Dôležitú časť tvorí aj budovanie vzájomného vzťahu, vyjasňovanie pozície klienta a v neposlednom rade aj zásady vedenia rozhovoru. Predpokladom úspešného koučingu je aktivita klienta, preto je úlohou kouča viesť klienta z pasívno-receptívnej pozície do aktívnej roly. Kouč tak pracuje v rovine „pomoc k svojpomoci“, t. z. facilituje klienta v procese svojpomoci, čím ho učí pomáhať sebe.

Časť publikácie, v ktorej autor opisuje hlavnú fázu procesu sociálno-pedagogického koučovania, je určená pre skúsenejšieho čitateľa s poznatkami z oblasti psychológie. Hlavná fáza je zameraná na:

- analýzu problému a stanovenie diagnózy;
- špecifikáciu cieľov;
- voľbu metód a riešení.

Autor sa v prvej časti sústreďuje na štyri ústredné oblasti analýzy, ktorými sú analýza problému, analýza správania, osobnostná a hodnotová analýza. Pri ujasňovaní cieľov koučingu vychádza autor z Whitmorovho modelu formulácie cieľov založeného na princípe „SMART, PURE and CLEAR“. Taktiež predstavuje nástroj GAS (Goal Attainment Scaling) zameraný na určenie prioritných oblastí cieľov a identifikáciu možných výstupov, ktoré sa majú dosiahnuť vo vymedzenom časovom rozmedzí. Plán intervencie vyplýva z rozhodnutia klienta, či chce vzniknutú situáciu riešiť alebo ju jednoducho akceptovať. Ak sa rozhodne pre zmenu, kouč spoločne s klientom uvažujú o vhodných metódach, prostredníctvom ktorých sa má dosiahnuť rozvoj, podpora alebo objavenie či znovuobjavenie sebamanažérskych zručností pri riešení krízových situácií.

Poslednú fázu procesu sociálno-pedagogického koučovania tvorí evaulácia a ukončenie koučingu. Autor správne upozorňuje, že evaluácia nemá byť len súčasťou záverečnej fázy, ale hodnotenie má byť realizované aj priebežne, v začiatočnej i v pracovnej časti procesu koučovania. Má sa zameriavať na zhodnotenie očakávaní, cieľov, získaných skúseností i úspechov. Sociálno-pedagogický koučing by mal viesť k lepšiemu seba porozumenia a seba poznania. Tieto rámce by sa teda mali odraziť v posúdení úspešnosti koučingu.

Prípadová štúdia, opísaná v poslednej kapitole knihy, približuje proces sociálno-pedagogického koučovania so skupinou zdravotne hendikepovaných ľudí, ktorý prebiehal v domove pre ľudí s postihnutím. Umožňuje čitateľovi vytvoriť si ucelenejší obraz o aplikácii sociálno-pedagogického koučovania v praxi.

V záverečnom zhodnotení autor uvažuje o perspektívach sociálno-pedagogického koučovania v budúcnosti, čo vyúsťuje do úvahy o koučovaní detí, ku ktorej pripája konkrétny návrh vytvoreného modelu v praxi.

Prínosom publikácie je novosť a aktuálnosť témy, taktiež je potrebné vyzdvihnúť jej logickú štruktúrovanosť. Avšak proces sociálno-pedagogického koučovania, ktorý autor predstavil, kladie podľa nášho názoru vysoké nároky na skúsenosť a dobrú úroveň poznatkov z oblasti psychológie i sociálnych vied. Kniha prináša podnetné informácie z oblasti koučingu a predstavuje model procesu sociálno-pedagogického koučovania pre sociálnych pedagógov, sociálnych pracovníkov, ale aj dobrovoľníkov pracujúcich v neziskových organizáciách s ľuďmi.

Noema Gabovičová

Katedra pedagogických štúdií Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity
Trnava